

Kutyanevek a XVII. századból

Teleki Mihály kövári főkapitány, későbbi erdélyi kancellár és nagyhatalmú államférfiú vadászkutyáiról egynehány feljegyzés maradt reánk.¹ Úgy látszik, udvarában szokás volt, hogy vadászkutyáit időnként, illetőleg az udvari legények és a pecérek közt való szétosztásuk alkalmával számbavegyék. E feljegyzések tehát ilyen alkalmakkor történtek. Kár, hogy az íródeák csupán két évben, mégpedig összesen négy ízben vezette be diáriumába e számbavételt.

A kutyák szétosztása mindig párosával történt, bárha előfordult, hogy valamelyik kutya társ nélkül maradt, valószínűleg azért, mert egyikök elpusztult. Ilyen esetben azután két párnak árván maradt felét osztották ki ugyanannak a gondviselőnek.

Alábbi közlésem csupán adatszerűleg történik. Az eredeti szöveg betűhűségén csak annyit változtattam, hogy az elválasztó vessző- és pont-jeleket a mai használat szerint pótoltam, illetőleg módosítottam, hogy elkerüljem a jegyzetbeli fölösleges felvilágosításokat. Ezen kívül a rövidítéseket zárójelben kiegészítettem, végezetül pedig a kutyák nevét dűlt betűvel szedtettem, hogy első tekintetre megkülönböztethető lehessen a gondviselők nevével és az egyéb magyarázó szövegtől.

A. 1674 die 26. Mar(tii).

Kesmarki Peternel *Duli, Hattyu*; Horuath Janosnál *Szarvas, Bige*; T. Georgynel *Fekete Toluaj, Kis Mocskos*; Köszeghinel *Karvas, Sisak*; Kapalnakinál *Tanz, Csonka Toluaj*; Bozonál Torda Ur(am) Agara fele: *Tanz*, megh az Bold(ovai) Úr(am) fele: *Toluaj*; Petrouainál *Praeda, Sarcsa*; Miklosnál M(árma)r(o)si² *Hattju, Szellő*; Nagy Janosnál *Mokas, Nyedam*; Sipos Janosnál *Csoka, Szarvasz*; Banyainál *Szobonya, Kozák*; Kolocsannál...³ Körmendinél *Szárcsa, Csonka*.

A. 1674 die 11 Augusti

Kopo van kilenz par. *Sipos, Dudás; Zapor, Szurmás; Reuesz, Szümes; Karasz, Cibere; Drumo, Posar; Trumbak, Dobos; Mondra, Bufti; Boer, Zaräy; Vidra, Kantor*.

Vislak. *Paris, Turpis; Koczka, Paranyi; Padla*, negy apro keljke, nincz nevek; *Narancs, Fattju; Szemes, Mokus*; A Bodovai ur(am) nösteny vislaja fele, egy bak herelt visla.

Sz: Peteri Jozsakb(an) lőt kopo; Köuar Videken Hosszufalua(n) négy; Köuari Jozzagb(an) három visla köljök; Sorostelyon lőt Agar kölyök.⁴

¹ Teleki Mihály udvarának 1674—79. évbéli postálkodásáról készített kéziratos napló a Székely Nemzeti Múzeum kéziratárában.

² A mármárosi jelző itt azt jelenti, hogy Mármarosból került Teleki udvarába.

³ A pontozással jelölt helyen az eredetiben nincsen semmi szöveg.

⁴ Itt Teleki Mihály következő jószágait sorolja fel: Uzdiszentpéter (Kolozs vm.), Kövárhosszúfalú (Szatmár vm.), Kövár, továbbá Sorostély (Alsóféhér vm.).

Gyurkanal *Fekete Toluaj, mucskos*; Besenjeinel *Rigo, Karvas* mely Csaki Ur(am)nal Van; Banyainál *Szobolya, Gazdag*; Petinel *Duli, Fejer Toluaj*; Bozonál *Tanz, Mokus*; Csoltinál *Citrum, Csoka*; Rimainál *Sarcza, Fecske*; Kapalnakinál *Szellő, Fejer Szalkás*; Banoczinál Jankó ket Agara *Sarcza, Csonka*.

A. 1676 Aprilis 2.

Osztották ki az Legenyek(ne)k az Agarakat ez sz(erin)t. Besenyei Ur(na)k *Karvast, Rarót*; Szilágyi(na)k *Páczkanyt, Szikrat*; Horuath Janos(na)k *Horgost, Tanzt, Tatárt*; Uyhelyi(ne)k *Csonkat, Hattyut*; Banyai(na)k *Kozákot, Talpast*; Csoltinak *Csokat, Czitrumot*; Csaszka(na)k *Kosztandint, Kis Mucskost*; Nikolanak *Kormost, Tanzt*; Kapolnaki(na)k *Dulit, Szellőt, Szikrat*; Bozonak *Tanzt, Puykat*; Horuath Peczernek adtak haro(m) Kölyök Agarát: *Folyot, Sebest* es *Csabzit*.

Vagyon tiz par kopo.

Vislais Nr. 19. Ugy mint. *Nyeronecz, Paris, Tigris*, kit most hoztak, *Tacsi, Mocze, Paris, Tigris* az Urfie, ⁵ *Paranyi, Turpis, Cíttra, Praeda, Tacsi, Padla, Neroncz, Koczka, Alabos, Kloto, Szemes Kettő*; ez az három utolsok roszzak.

A. 1676. 10. Apr(ilis).

Megh heréluen az Agarakat, Kopokat es Vislakat, osztottak ki ez sz(erin)t.

Besenjei ur(na)k *Karvast, Rarót*; Kapalnaki(na)k *Horgast, Tanzt, Szellőt*; Uyhelyinek ket *Hattyut*; Szilagyinak *Páczkanyt, Szikrat*; Csoltinak *Citrumot, Kosztandint*; Nicola(na)k *Kormost, Tanzt*; Bozonak *Tanzt, Puykat*; Musnai(na)k *Folyot, Tanzt*; Horvat Pecze(rne)k három köljök Agarát.

Vislakatis ez sz(erin)t. Kesmarki Ur(na)k *Paranyit*; Besenyei Ur(na)k *Moczet, Bor(om?) Parist*; Mikola(na)k *Tacsit, Praedat*; Hamvainak *Tigris*; Napradinak *Padlát*; Colosvari(na)k *Alabost*; Az Szakacsok(na)k *Tacsit*; Pohar(no)k Janos(na)k *Szemest*; Az Leanyok hazab(an) *Narāncsot*.

Vagyon Kopo Tized fel par.

E kutyák tehát kopó, vizsla s agár fajtájúak voltak. Nevök legnagyobb részben magyar, van azonban közöttük romános és szlávos hangzású is. Ezekkel a nevekkel — úgy látszik — különös, némelykor pedig éppen komikus hangzásuk miatt keresztelték el állataikat. Klasszikus nevet csupán kettőt (Paris, Kloto) találtam, tehát ez is a mellett bizonyít, hogy a most felsorolt kutyanéveket — kettő-három kivételével — bátran vehetjük népi elnevezéseknek is, gondolva arra, hogy a névadó keresztstülő rendszeren az az udvari legény, vagy pecér lehetett, akinek gondozása alatt láttak napvilágot az apró kölykök.

Közli HERPEI JÁNOS

⁵ Teleki Mihály legnagyobb fiáé, az 1679-ben 16 éves korában meghalt Jankóé lehetett.